

Vrlo sadržajnim pregledom dao je pisac ove rasprave koristan prinos predmetu koji po svojoj aktualnosti ulazi među najvažnije probleme sadašnjice. Upotreba nuklearne energije iziskuje prijeko potrebnu međunarodnu kontrolu sigurnosti. Na polju upotrebe za ratne svrhe problem se još nalazi isključivo u političkom okviru, gdje se ulažu najveći naponi za neko sporazumno i univerzalno pravno rješenje. Naprotiv na polju miroljubive upotrebe nuklearne energije već je izgrađen značajan sistem, odnosno skup sistema pravnih propisa, i pisac iz te množine izdvaja i obrađuje samo kontrolu koja treba da spriječi da se odnosna međunarodna suradnja ne iskoristi ipak za vojne svrhe. Ostavlja po strani pitanje razoružanja (mada su često vojni i civilni programi iskorišćivanja nuklearne energije usko povezani), zatim nacionalne propise (makar i donesene za izvršenje međunarodnih obveza u vezi s kontrolom) i kontrolu drugih, a ne vojnih područja, kao što su zdravstvo ili sigurnost.

Tako ograničen okvir problema otvara još uvijek velik broj pitanja. Tako npr. o razlici između namjene vojnim i miroljubivim svrhama, koja može biti nerazdjeljiva – reaktor koji služi jednako za pogon i ratnog broda, – pri čemu dolaze u sukob načelo međunarodnog prava da tumačenje mora biti restriktivno, i ideja miroljubivosti, koja sama po sebi mora imati prvenstvo. Tako i o pojmu kontrole, o pojmu međunarodne kontrole, o subjektima i objektima kontrole i djelatnosti na koje se ona proteže. Već su ta osnovna pitanja vezana za svoju tehničku podlogu, no tehnička razmatranja nameću se sve više pravnima u daljem produbljenu problematike, kao što su «najopasniji materijali»; kako se mogu iskorišćivati materijali koji se dobivaju u toku procesa i kako treba stoga da se provodi kontrola i u daljoj proizvodnji, a ne samo prvobitnog goriva i reaktora; kako se kontrolira prijenos nuklearnog materijala; koje su metode kontroliranja (npr. s pomoću prethodnog odobrenja planova, zapisnika o pogonu, izvještaja i inspekcije)? Sam pojam inspekcije dobiva djelomično nov značaj u posebnim prilikama upotrebe nuklearne energije. U vezi s tim javljaju se proceduralna pitanja, kao npr. o času u kojem organ kontrole stječe pravo da izvršava svoju funkciju, a to nije od prihvata kontrole međunarodnim ugovorom, već od stvarnog primanja ugovorene pomoći. Takvi se ugovori o pomoći zaključuju, prema ugovornoj praksi Sjedinjenih Američkih Država i statutu Međunarodne agencije za atomsku energiju, isključivo između vlada, koje su stoga jedine stranke i u odnosima privatnog prava; naprotiv, britanski ugovori predviđaju davanje pomoći i stranim osobama koje nisu subjekti međunarodnog prava, no s tim da automatski nastupa obveza njihove države da prihvati stranu kontrolu – a za tu konstrukciju potrebni su shodni propisi unutrašnjeg zakonodavstva odnosne države.

Složeno je i pitanje sankcija, koje mogu ići od opomene do suspenzije članstva države u međunarodnoj organizaciji. Tko utvrđuje da je prekršen propis i kakve se mjere moraju poduzeti prije pokretanja samog postupka sankcija? Odgovarajući i na to, pisac izlaže razlike između međunarodnih organizacija kojim se bavi njegova rasprava, a nastavlja istom metodom ispitujući obrnuto pitanje: kako je zaštićena kontrolirana jedinica od eventualnog neispravnog vršenja kontrole? Osim apsolutne službene tajne, tu se ističe problem odgovornosti, za čije rješavanje nisu dovoljni propisi međunarodnog prava, dosta neodređeni i nedovoljno razvijeni. Otvara se dakle nova i još nepre-

gledna problematika iz područja odgovornosti za štetu. Kako je do neke mjere prirodno da od kontrole nastaju neke teškoće i štete, javljaju se odredbe kojim se odgovornost ograničava s obzirom na nerazumnu ili izuzetno veliku štetu, a čini se da imaju značaj propisa o objektivnoj odgovornosti. Poredbeno ispitivanje osvjetljuje i problematiku rješavanja sporova. I tu se javljaju različita gledišta, kao npr. izjednačenje privatne stranke sa samom organizacijom u pravu podnošenja pravnog lijeka nadležnom sudu (npr. za Euratom i Organizaciju za ekonomsku suradnju i razvoj, Sud evropskih zajednica); i obrnuto, postojanje pravnog odnosa isključivo između međunarodne organizacije i država koje primaju pomoć (Međunarodna agencija za atomsku energiju), tako da samo države mogu pokretati postupak kod Međunarodnog suda, koji je tu nadležan. Za to se pak traži da odnosna klauzula o nadležnosti bude sadržana u svakom ugovoru koji zaključuje Agencija. Dalje se razlike pokazuju uspoređivanjem propisa pojedinih organizacija u određivanju predmeta i svrhe kontrole, a to dakako utječe na određivanje samih pojmova; različita je podjela kontrolnih funkcija, tako da se negdje radi zapravo o samokontroli (Euratom); kontrola je negdje prinudna, a negdje zavisna od pristanka; različit je njezin opseg i organizacijski oblik.

Sažeto izlaganje o svim tim pitanjima obilježeno je kako sistematskim određivanjem pojmova, tako i praktičnim iskustvom u pravnom (napose proceduralnom) i tehničkom pogledu koje se odrazuje u obradi ove vrlo složene teme.

Natko Katičić

STUDI IN ONORE DI GIORGIO BERLINGIERI – Numero speciale di *Il Diritto Marittimo* 1964, VIII-656.

Prof. *Giorgio Berlingieri*, predsjednik Talijanskog udruženja za pomorsko pravo, i poznati pisac pomorskog prava, navršio je 80 godina. Njegova znanstvena djelatnost kao i njegova suradnja na unifikaciji pomorskog prava, područja na kojemu je nastao tamo gdje je prestao raditi njegov otac prof. *Francesco Berlingieri*, koji je bio jedan od prvih članova *Comité Maritime International-a*, a i jedan od njegovih najistaknutijih suradnika, stekle su mu nepodijeljeno priznanje u krugovima pomorskih pravnika u mnogim zemljama. Odras toga priznanja i općeg poštovanja predstavlja i ova zbirka radova izdana u njegovu čast. U njoj su objavljena 44 rada talijanskih, jugoslavenskih, argentinskih, engleskih, belgijskih, francuskih, poljskih, švicarskih, švedskih, indijskih, američkih, grčkih i kanadskih autora.

Bogatstvo sadržaja ove publikacije nameće dužnost da se s njome upozna i naša zainteresirana javnost, jer je rijetko toliko vrijednih doprinosa s područja pomorskog prava najednom ugledalo svijet. Napose s gledišta pomorskog uporednog prava njena pojava je od velikog značaja i koristi.

Radovi su odštampani abecednim redom imena njihovih autora. U ovom prikazu mi ćemo se držati sistematske veze između pojedinih članaka, da tako ukazemo na unutarnju povezanost materije koja je ovim radovima obuhvaćena.

Jednom od kontroverznih pitanja na Ženevskim konferencijama od 1958. i 1960. posvećen je članak *R. Sandiforda* (Italija), »Il problema delle zone di pesca« (484-499) (Problem ribolovnih zona). Polazeći od diskusija koje su vođene na prvom sastanku

ZBORNIK
ZA POMORSKO PRAVO

ZAGREB

1967